

8. Defense Intelligence Agency. (2019). *China Military Power. Modernizing a Force to Fight and Win*. https://www.dia.mil/Portals/27/Documents/News/Military%20Power%20Publications/China_Military_Power_FINAL_5MB_20190103.pdf

9. U.S.-China Economic and Security Review Commission. (2019, November). *Report to Congress of the U.S.-China Economic and Security Review Commission. Executive Summary and Recommendations*. <https://www.uscc.gov/sites/default/files/2019-11/2019%20Executive%20Summary.pdf>.

10. Leksiutyna, Ya. V. (2012). *The US-China relationships in conditions of transforming international system in the beginning of XXI cent.* Yzd-vo SPbHU (In Russian).

Матеріал надійшов до редакції 11.12.2020 р.

УДК 327

Віктор Павлюк,

кандидат історичних наук, професор кафедри країнознавства,

Національний університет «Острозька академія»,

ORCID ID: 0000-0002-7231-9883

viktor.pavlyuk@oa.edu.ua

DOI 10.29038/2524-2679-2020-02-29-45

МІЖНАРОДНІ ПРОЄКТИ Е. МАКРОНА: КОНЦЕПЦІЇ Й ПРАКТИЧНЕ ВТІЛЕННЯ

У статті проаналізовано зміст пропозицій Е. Макрона щодо реформування ЄС, оцінено можливість їх практичного втілення та підтримку серед європейської спільноти; охарактеризовано дії франко-німецького тандему в контексті реформування ЄС; з'ясовано особливості франко-російських відносин, найближчі перспективи їх розвитку; осмислено місце України в зовнішньополітичних концепціях Франції на сучасному етапі. Амбітні пропозиції Е. Макрона щодо реформування Європейського Союзу, зокрема ідеї створення міністерства фінансів ЄС, уніфікації частини податків, створення спільної європейської армії й спільного оборонного бюджету, формування загальноєвропейського агентства з питань мігрантів та інші, спрямовані на пошук шляхів розв'язання актуальних проблем і кризових явищ, із якими стикається об'єднана Європа в останні роки. Однак ці радикальні кроки не отримали широкої підтримки в багатьох державах-членах та інституціях ЄС. Тому, якщо говорити про реалізацію конкретних пунктів проекту реформування ЄС Е. Макрона,

то певне втілення одержали лише ті пропозиції, які внесені у франко-німецьку Мезебергську декларацію, тобто були підтримані Німеччиною. Також деякі ідеї французького президента суголосні з євросоюзівськими ініціативами, які на той час уже були в розробці. Так, наприклад, пропозиція Е. Макрона побудувати європейську армію наклалася на ініціативу ЄС зі створення «Постійного структурованого співробітництва» у рамках Європейської безпекової та оборонної політики. Водночас зрозуміло, що масштабна ідея європейської армії в нинішніх умовах не може бути реалізованою.

Франко-німецька співпраця залишається й за Е. Макрона ключовою в питаннях внутрішнього розвитку ЄС і зовнішньої політики інтеграційного об'єднання. На відміну від складних питань, пов'язаних із необхідністю реформування євросони, де дві держави займають різні позиції, співпраця Німеччини та Франції у сфері оборони переживає період піднесення. Це свідчить про прагнення обох партнерів діяти спільно на міжнародній арені й працювати над зміцненням єдності ЄС.

Найбільш проблемним питанням у французько-російських відносинах залишається російська агресія проти України. Заклики Е. Макрона до нормалізації відносин із Росією не знайшли широкої підтримки в ЄС і на Заході загалом, їх радше розглядають як незаслужену розрядку.

Ключові слова: *Е. Макрон, Франція, реформи ЄС, промова Е. Макрона, проекти.*

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Претендуючи на посаду президента Французької Республіки у 2017 р., лідер партії «Вперед, Республіка», центрист Еммануель Макрон обіцяв проведення глибоких, рішучих реформ і проголосив великі цілі – відродити величність Франції, а потім і Європейського Союзу. Уже в статусі президента він виступив із власним планом реформування Євросоюзу. У зверненні до «громадян Європи», яке опубліковано на сайті Єлисейського палацу 4 березня 2019 р., французький президент пояснив необхідність реформ прагненням «змінити нашу цивілізацію в умовах трансформацій, що відбуваються у світі, і зміцнити ЄС як співтовариство свободи, безпеки та прогресу» [цит. за: 1, с. 21]. План Макрона передбачав створення Міністерства фінансів ЄС, уніфікацію частини податків у ЄС, створення спільної європейської армії й спільного оборонного бюджету, формування загальноєвропейського агентства з питань мігрантів. В авангарді всіх цих змін, на думку Е. Макрона, повинні перебувати Франція та Німеччина. Ще з 2017 р. дискусія щодо

потреби реформ у ЄС відобразилася також у «плані Меркель» (Європа «двох швидкостей»), «плані Юнкера» (перетворення ЄС у конфедерацію), «Європи націй Качинського» (обмеження повноважень структур ЄС на користь національних держав), що підтверджувало нагальність системних реформ в об'єднанні й водночас відсутність єдиного погляду щодо їхнього змісту, глибини та спрямування.

Мета статті – проаналізувати зміст пропозицій Е. Макрона щодо реформування ЄС, оцінити можливість їх практичного втілення й підтримку серед європейської спільноти; охарактеризувати в контексті реформування ЄС дії франко-німецького тандему та визначити його вплив на європейське життя; з'ясувати особливості франко-російських відносин, найближчі перспективи їх розвитку і впливу на геополітичну ситуацію в Європі та осмислити місце України в зовнішньополітичних концепціях Франції на сучасному етапі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Попри значну увагу наукової спільноти до зовнішньої політики Франції, її сучасний етап залишається недостатньо вивченим у вітчизняній та зарубіжній науці. Достатньо добре досліджено питання доктринальних підходів Е. Макрона до реалізації зовнішньої політики Франції (праці О. Їжака, Є. Пудовкіна, С. Фьодорова, В. Чернеги й інших). Водночас менше уваги приділено спробам практичного втілення підходів Е. Макрона, зокрема й у царині реформування Європейського Союзу.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

План реформування ЄС Е. Макрона. Ставши президентом Французької Республіки (14.05.2017 р.), Е. Макрон задав стратегічні напрями європейській інтеграції, спільній зовнішній та безпековій політиці через програми, виступи, заяви. Зрозуміло, що політичний лідер Франції прагне на міжнародній арені розірвати коло стагнації й занепаду, вийти за межі європейської та атлантичної солідарності, повернутися до концепції багатополлярності й мультилатералізму. «Ми переживаємо період інтенсивного перегляду дипломатичних устоїв, що існують у світі в останні 25–50 років. Я кажу про ультраліберальний світ із гіпермогутністю однієї держави. Нам треба повернутися до порядку колективного, стабільного та справедливого з нашими союзниками й усіма нашими партнерами», – заявив Е. Макрон в інавгураційній промові [2]. Він запропонував інклюзивний принцип у розв'язанні

найбільш гострих проблем, у т.ч. головної з них – безпеки – «смиренного суперництва держав» [2].

Французький президент прагнув змінити не лише роль та місце Франції у світових справах, але і Європи, увійшовши до історії державним діячем, якщо не світового, то європейського масштабу. Тільки за перший рік перебування на посаді президента Е. Макрон здійснив 46 закордонних візитів, відвідавши 29 країн, не враховуючи участі в міжнародних конференціях. Не менша кількість закордонних гостей відвідала Париж, і підсумком такої активності стало проведення 11–13 листопада 2018 р. в Парижі урочистої церемонії з нагоди 100-річчя перемир'я в Першій світовій війні та «Паризького форуму миру», у якому взяли участь глави держав й урядів близько 60-ти країн світу [3].

Ще у своїй передвиборчій програмі кандидат на посаду президента Франції вперше розкрив зміст власного бачення розвитку європейського проєкту, який доповнювався й деталізувався в низці промов президента Е. Макрона, особливо в його програмній промові в Сорбонні 26 вересня 2017 р., яка називалась «Ініціатива для Європи» і мала підзаголовок – «Європа суверенна, об'єднана, демократична» [4], та виголошеній промові на щорічній зустрічі з послами 27 серпня 2019 р. [5]. Головною стержневою темою, що покладена в основу його плану перебудови Європи, стала ідея «європейського суверенітету», або «європейської суверенності». Президент Франції заявляв, що Європейський Союз потребує «культури спільної стратегії», щоб колективно діяти на міжнародній арені [4; 5]. Е. Макрон стверджував, що Європа має навчитися мови влади, інакше вона може геополітично зникнути [4; 5]. Виступ Е. Макрона в Європарламенті 17 квітня 2018 р. також стосувався проблеми європейського суверенітету.

Червнева 2018 р. франко-німецька «Спільна Мезебергська декларація» стала проявом кульмінації на шляху просування проєкту реформування ЄС. А на зустрічі в Аахені 22 січня 2019 р. Е. Макрон закликав німецьке керівництво відкинути недовіру та взятися за реформування ЄС. Ідею необхідності європейських змін французький президент аргументував тим, що сучасні світові проблеми – економічні, торговельні, військові, геополітичні – європейські країни не зможуть розв'язати окремо одна від одної. У своїй міжнародній програмі Е. Макрон констатував, що світ є нестабільним і несе нові загрози. «Ми зіштовхуємося з глобальними викликами: тероризмом, кліматом, відсутністю безпеки на Близькому та Середньому Сході й в Африці, кризою з Південною Кореєю або Україною, нестабільністю в таких

країнах, як Венесуела. Ми свідки появи держав, які не розділяють наших цінностей, але з якими ми повинні розмовляти, як-от Китай і Росія», – заявив Е. Макрон в ексклюзивному інтерв'ю «Уесту» (щоденна франц. газета) 13 липня 2017 р. [6]. Тероризм, громадянські війни, напливи біженців, зміна клімату, хронічні кризи світової торгівлі й фінансової системи, націоналістична та релігійна напруженість загрожують не лише Франції, але й цілій Європі [6]. Тому Е. Макрон наголошував на необхідності посилення та поглиблення європейської інтеграції, потребі зробити її більш інтегрованою, демократичною й конкурентоспроможною.

План французького президента передбачав посилення європейської солідарності у виконанні конкретних завдань. Для цього Е. Макрон пропонував провести дебати-консультації на національному та європейському рівнях про сучасні проблеми й перспективи розвитку ЄС. І, як результат – напрацювати «дорожні карти» першочергових дій, які б мали закласти підґрунтя для розвитку Європейського Союзу на найближчі 10–15 років. При цьому найважливішим завданням було підвищення управління шляхом створення бюджету зони євро з призначенням міністра фінансів, який контролюватиметься парламентом зони євро, відокремленим від Європарламенту, про що заявив Е. Макрон у півторагодинній промові в університеті Сорбонни [4]. Крім того, президент пропонував змінити правила оподаткування в усіх країнах євросони. «Бюджет має йти поряд із сильним політичним керівництвом на чолі зі спільним міністром (фінансів) і сильним парламентським наглядом на європейському рівні» [4]. Так, до 2020 р. пропонувалось увести так звану «податкову вилку» за вибором країн-членів, що повинно стати умовою доступу до «Фонду єднання» ЄС [4].

Е. Макрон пропонував також реформувати сільськогосподарську політику ЄС із метою підтримання продовольчого суверенітету Європи, захисту її продовольчого ринку й безпеки споживачів (САР), створення загальноєвропейського органу контролю за якістю продуктів [7, с. 32].

Ще однією важливою групою питань, піднятих Е. Макроном, є пропозиції з активізації «Європи оборони». Франція ратує за зміцнення європейського оборонного співробітництва, яке б мало вибудовуватись у різних форматах (двостороннє та багатостороннє співробітництво між європейськими державами, ЄС, НАТО). У цій сфері європейського життя президент Франції запропонував створити Європейський оборонний фонд для фінансування спільних напрацювань у військовій сфері, виробництва зброї й військової техніки, створення на постійній основі

Європейського генерального штабу, а також Європейської ради безпеки. Е. Макроном запропоновано створити загальноєвропейську систему розвідувальної інформації з централізованою базою даних, організувати спільну академію з розвідки і європейську прокуратуру з боротьби з організованою злочинністю та тероризмом. Реалізація запропонованих ідей сприяла б формуванню боєздатних сил швидкого реагування, спільного оборонного бюджету ЄС і напрацювання спільної воєнної доктрини. Ідея створення європейської армії підтримана канцлеркою ФРН А. Меркель, зокрема її твердженням, що треба рухатись у цьому напрямку. Але Верховний представник Європейського Союзу в закордонних справах та з політики безпеки Ф. Могеріні заявила про недоречність формування європейської армії [8]. На початку листопада 2019 р. Е. Макрон в інтерв'ю «The Economist» заявив, що Європа більше не може покладатися на захист США як союзника в НАТО. І Європа повинна почати думати про себе як про «геополітичну силу», оскільки Північноатлантичний альянс зараз переживає «смерть мозку» [8].

«Європейський Союз не зможе захистити Європу», – висловив переконання генеральний секретар Північноатлантичного альянсу Єнс Столтенберг на спільній пресконференції з президентом Франції Е. Макроном 28 листопада 2019 р. На думку Є. Столтенберга, європейська єдність не може замінити трансатлантичну [9]. Висловлюючи альтернативну думку в лютому 2020 р. в ході візиту до Польщі, Е. Макрон наголосив, що європейська обороноздатність – це не альтернатива НАТО, а необхідне доповнення та підтримка. «Європейські оборонні можливості та НАТО становлять два стовпи однієї конструкції – спільної безпеки Європи» – акцентував президент Франції [10]. На нашу думку, лише сильні ЄС і НАТО спроможні гарантувати мир і безпеку не тільки для Європи, але й для цілого світу.

Пропозиції Е. Макрона не обійшли також міграційної кризи. Пропонувалося створити «загальноєвропейську службу з надання притулку», яка б узяла на себе функції «встановлення єдиних міграційних правил» у країнах ЄС і на кордонах Євросоюзу та «прикордонну службу» з особовим складом 5000 осіб [8]. Із метою інтеграції біженців пропонувалося фінансувати широку програму їх навчання, що передбачала стимуляцію передусім керівництва африканських країн, котрі є джерелами міграційних потоків. Крім того, поза межами ЄС планувалося створення т.зв. «платформ прибуття», тобто попередніх «фільтраційних пунктів» [8].

Передбачалася також спільна домовленість про нові міграційні правила з тим, щоб знайти точки дотику з країнами Східної Європи, які, на думку Е. Макрона, ухилилися від розв'язання проблеми облаштування біженців, та тими, котрі взяли на себе головну відповідальність за розв'язання міграційної проблеми.

Що ж удалося реалізувати із запропонованого плану реформаторських змін у Європейському Союзі? Так, у звіті «Рік після Сорбонської ініціативи», розміщеному на сайті адміністрації французького президента у вересні 2018 р., зазначалося, що з 49-ти пропозицій європейської програми Макрона 22 ініціативи пропрацьовано або майже готові до роботи; 18 перебувають на стадії опрацювання й 9 готуються до розгляду [8]. Проте якщо говорити про реалізацію конкретних пунктів проекту, то експерти стверджують, що трансформувалися лише ті пропозиції, які внесені у франко-німецьку Мезебергзьку декларацію. У цьому контексті пропозиція Е. Макрона побудувати європейську армію накладається на ініціативу ЄС створення «Постійного структурованого співробітництва» (PESCO), яка схвалена в грудні 2017 р. в рамках Європейської безпекової та оборонної політики і яка мала б відповідати за спільну оборонну політику, але не конкуруючи із НАТО. У 2018 р. дев'ять держав (Бельгія, Великобританія, ФРН, Данія, Іспанія, Нідерланди, Португалія, Фінляндія, Естонія) підтримали пропозицію Е. Макрона про створення сил швидкого реагування – Європейську ініціативу втручання – E12 [9]. Однак аналіз та експертні оцінки спонукають до висновку, що ідея європейської армії в нинішніх умовах не може бути реалізованою. Це суперечить спільним євроатлантичним прагненням держав-членів НАТО, є дублюванням цілей і завдань Північноатлантичного альянсу, зумовлює нарощування витрат у сфері оборони (спільний оборонний бюджет ЄС на період 2021–2027 рр. має досягти 13 млрд євро з Європейського фонду оборони), шкодить процесу подальшого політичного єднання Європи та сприятиме наростанню проблем соціально-економічного характеру.

Франко-німецькі відносини. На фоні процесів, які пов'язані з наростанням геополітичної турбулентності у світі, непередбачуваними діями Д. Трампа, послабленням позицій ЄС на міжнародній арені Е. Макрон намагається енергійно активізувати франко-німецький тандем, покладаючи на нього роль інструмента, спроможного протистояти регіональним і глобальним викликам. Ще у своїй програмній книзі «Революція» Е. Макрон наголошував на необхідності переконати німецьких партнерів рухатись уперед, але при цьому Франція сама

повинна бути прикладом реформування. Майбутній президент Франції зазначав, що Німеччина перебуває в стані вичікування, блокуючи значну кількість європейських проєктів через недовіру до самої Франції. У програмі Е. Макрона ФРН згадувалась у контексті зміцнення бюджету єврозони й розвитку «Європи оборони» [4]. Знаковою стала промова Е. Макрона 10 січня 2017 р. в університеті Гумбольта у Берліні. У виступі він закликав керівництво Німеччини до співробітництва у сфері безпеки, євробюджету, торгівлі ЄС, взаємодії в питаннях кібербезпеки [11]. ЗМІ ФРН відзначали, що А. Меркель та Е. Макрон мають ідентичні погляди на всі головні проблеми ЄС. Після перемоги на виборах унаслідок наявної традиції Е. Макрон здійснив свій перший візит 15 травня 2017 р. як президент до ФРН. А. Меркель вітала єврооптимістичну позицію Е. Макрона. Підтримка такого досвідченого політика була для Е. Макрона дуже доречною в період його появи на світовій політичній арені. Між двома європейськими лідерами встановився тісний діловий контакт. Символом нового імпульсу франко-німецького співробітництва й нової хвилі євроінтеграції стала ініціатива Е. Макрона підписати до 55-річчя Єлисейського договору новий варіант цієї угоди, який би передбачав поглиблення інтеграції двох економік і законодавства, посилення зв'язків громадянського суспільства країн, тісний діалог у питанні зовнішньої політики та безпеки, енергетичну й технологічну взаємодію [1]. Але при цьому експерти відзначають певні розходження між Е. Макроном та А. Меркель на концептуальному рівні щодо формату майбутньої євроінтеграції. Ідея багатозвездчастої Європи Е. Макрона не зовсім до смаку А. Меркель.

Ще одним каменем спотикання у відносинах між ФРН і Францією є питання реформування фінансової основи європейського інтеграційного проєкту. Німеччина стоїть на позиціях зміцнення єврозони шляхом чіткого дотримання всіма країнами ЄС меж бюджетного дефіциту в 3 % ВВП. Позиція ж Е. Макрона полягає в тому, щоб вишукувати кошти для проведення реформ ЄС, передусім інвестування у створення нових робочих місць. Саме з цією метою він запропонував створити бюджет 19 країн єврозони, який би контролювався міністром фінансів ЄС і парламенту країн єврозони. Але сторони не знайшли порозуміння в прийнятті шляхів вирішення цього важливого питання. Більше того, Е. Макрон піддав критиці А. Меркель, звинувачуючи її у вічному фетишизмі з питання про бюджетні дефіцити [11].

На фоні складних питань, пов'язаних із необхідністю реформування єврозони, співпраця двох держав у сфері оборони переживає період

піднесення. 3 липня 2017 р. відбулося 19-те засідання двосторонньої ради міністрів, на якому сторони розглянули ініціативу Постійного структурованого співробітництва (PESCO), обговорили необхідність створення Європейського фонду оборони, запропонували «Альянс для Сахеля», технологічні й культурні проєкти [12]. Із цих проєктів найбільш реалістичною видається взаємодія в оборонній сфері, у тому числі випуск продукції ВПК. Саме на цьому напрямі між Францією та Німеччиною простежуємо менше розбіжностей, ніж у фінансово-економічній сфері. А непрогнозованість дій Д. Трампа змусила лідерів Франції та ФРН зазначити, що в нинішніх умовах просто покладатися на США ненадійно і що ЄС повинен стати геополітичною та дипломатичною потугою [12].

Підтвердженням успішних спільних ініціатив є аахенська франко-німецька угода й принята в червні 2018 р. Мезебергзька декларація, яка передбачає створення до 2021 р. спільної бюджетної сфери єврозони та включає пропозиції Е. Макрона щодо створення єдиної європейської армії. У першому розділі Декларації «Зовнішня політика, безпека і оборона» поставлено завдання пришвидшити прийняття рішень у ЄС та досягнути їх більшої ефективності в межах Спільної зовнішньої та безпекової політики (СЗБП). Сторони висловили побажання розширити практику голосування більшістю голосів у сфері СЗБП ЄС, підтримали ідею розвитку спільної стратегічної культури на основі «Європейської ініціативи втручання», яка тісно переплітається з Постійним структурованим співробітництвом. На думку Е. Макрона, саме активізація франко-німецького дуєту є інструментом впливу на позитивну трансформацію процесів у питаннях забезпечення безпеки в Європейському регіоні та посиленні впливу ЄС у глобальному світі [7].

22 січня 2019 р. в німецькому місті Аахен у ході зустрічі канцлера ФРН А. Меркель та президента Французької Республіки Е. Макрона відбулося підписання Договору між Французькою Республікою й Федеративною Республікою Німеччиною про франко-німецьке співробітництво та інтеграцію, мета якого – зміцнення взаємодії у військовій і дипломатичній сферах. А. Меркель, виступаючи в Аахені, заявила, що підписанням Договору про співробітництво та інтеграцію Німеччина й Франція прагнуть зробити внесок у створення загальноєвропейської армії [13]. У Договорі підкреслено, що сторони повинні надавати один одному допомогу та підтримку всіма доступними засобами, у тому числі й із застосуванням збройних сил у разі військової агресії проти однієї з них [13].

Нова угода між Францією та Німеччиною покликана регулювати питання зовнішньої політики та оборони. Зокрема, спільним пріоритетом визнається отримання Німеччиною статусу постійного члена Ради Безпеки ООН, узгодження спільних позицій у межах ООН. Спільна німецько-французька Рада з оборони та безпеки, створення якої передбачено міждержавною угодою, відстежуватиме процес інтеграції ВПК двох країн, постійні контакти між військовими відомствами й створення нових французько-німецьких бригад. Відповідно до Договору, Франція та Німеччина планують зміцнювати співробітництво між Збройними силами двох держав, розробляти спільні оборонні програми й залучати до них інші країни. Спільна військова культура, спільна індустрія оборони повинні сприяти утворенню європейської армії. Двостороння співпраця неухильно розвивається у всіх сферах шляхом реалізації проєктів, спрямованих на нарощування оборонного потенціалу [14]. Аахенський договір відображає позитивну динаміку, відводячи значне місце питанням безпеки та оборони.

Договір свідчить про прагнення обох партнерів діяти спільно на міжнародній арені й працювати над зміцненням єдності ЄС. Крім того, договір містить положення, які свідчать про досягнення сторін у сфері транскордонного співробітництва, сприяє розвитку діалогу між громадянськими суспільствами двох країн. Це вказує шлях усім, хто бажає популяризувати суверенну, єдину і демократичну Європу.

Франко-російські відносини та Україна. Про необхідність переосмислення відносин із Росією Е. Макрон заявив на щорічній зустрічі послів Французької Республіки 27 серпня 2019 р. [5]. На думку Е. Макрона виштовхувати Росію з Європи – серйозна помилка. Потрібно, стратегічно використати шляхи зближення з Росією на своїх умовах. Інакше в Європі збережеться напруженість, залишаться замороженими конфлікти і Європа перетвориться в арену стратегічної боротьби між США й Росією [5].

Що ж змусило президента Франції прийти до такої думки? Відповідь на це питання Е. Макрон дав в інтерв'ю французькій громадській радіослужбі RFI 15 січня 2020 р., заявивши, що змінив своє ставлення до В. Путіна й почав проводити активну політику на зближення з Росією після довгих роздумів, проте, це було свідоме рішення, історична та стратегічна переконаність. На питання, як Франція збирається будувати відносини з країною, що воює зі своїми сусідами, Е. Макрон відповів, що потрібно рухатись уперед, а не чекати вирішення всіх заморожених конфліктів [15].

У вересні 2019 р. президент Франції направив своїх міністрів оборони та закордонних справ до Москви для початку переговорів, таким чином перервавши 4-річне замороження дипломатичних візитів вищих посадових осіб, і призначив спеціального посла, щоб досягти прогресу в так званому структурному діалозі з п'яти пунктів, який він запропонував В. Путіну [16]. Потрібно зазначити, що одним із перших гостей Е. Макрона після його обрання став президент РФ В. Путін. Версальська зустріч 29 травня 2017 р. та двохденний візит 24–25 травня 2018 р. Е. Макрона до Петербурга для участі в роботі Петербурзького міжнародного економічного форуму (ПМЕФ) продемонстрували, що французький президент, віддаючи данину голлістській традиції, прагне робити ставку на прямий діалог й особисті контакти з лідерами держав [17, с. 74]. Ці зустрічі були відповіддю Фійону і Ле Пен, наполягаючи на необхідності «відкритого діалогу» з Росією, але підкреслюючи, що цьому допоможе лише твердість ЄС. Е. Макрон є прихильником дипломатії умиротворення Росії. Його дипломатична програма ґрунтується на висновку про те, що підтримка відносин із Москвою на гіршому рівні, ніж у період холодної війни, є абсурдом. На зустрічі з послами своєї країни 27 серпня 2019 р. Макрон наголосив, що віддалення Росії від Європи є глибокою стратегічною помилкою, тому що ізоляція Росії призведе або до посилення протистояння, або до утворення альянсів із новими великими державами, такими як Китай [5].

Найбільш проблемним питанням у французько-російських відносинах залишається російська агресія проти України. Позиції Франції й Росії в цьому питанні суттєво різняться, окрім безальтернативності мінських домовленостей. Призначення нового посла Франції у РФ Сільві Берманн у вересні 2017 р. показує, що інтерес Е. Макрона до діалогу з Росією вийшов за межі вирішення термінових питань і навіть за межі співробітництва на тривалу перспективу.

Однак треба зауважити, що міністр збройних сил Франції Флоранс Парлі не побачила конкретних результатів «перезапуску» відносин із Російською Федерацією впродовж останнього року. Про це вона заявила під час слухань у Європарламенті, стверджуючи, що намагання Франції вибудувати нові відносини з Росією впродовж останнього року, щоб наблизити Москву до складу провідних індустріальних країн, поки не дали жодних результатів [8].

На думку експертів, горизонтом Е. Макрона є майбутня розстановка сил у світі. Президент Франції заявив, що світ переживає період інтенсивного перегляду дипломатичних устоїв, які утвердились у

світі в останні десятиліття. Тому, на його думку, треба повернутися до порядку колективного, стабільного й справедливого із союзниками та партнерами [8]. Геополітичний інтерес президента Франції до співробітництва з Москвою демонструє також висловлювання президента про нові виклики, адресовані дипломатичному корпусові Франції: «Ми бачили відродження держав, які не розділяють наших цінностей, але з якими нам необхідно вести діалог – Китай і Росія» [5]. У своїй міжнародній програмі Е. Макрон наголошував на необхідності діалогу зі всіма, щоб діяти зі всіма, у тому числі й із Росією [5]. У вересні 2019 р. французький президент заявив, що відчуженість Росії була б «стратегічною помилкою», тому він хотів би допомогти Москві у врегулюванні найбільших світових криз і зменшити при цьому недовіру між Росією, НАТО та ЄС [16]. Діалог із Росією має бути постійним, але вимогливим, з урахуванням прав людини й основних свобод, а також поваги до міжнародного права. На думку Е. Макрона, Європейський континент ніколи не буде стабільним і безпечним, якщо європейці не врегулюють і не прояснять відносини з Росією [5]. Санкції існують і будуть потрібні до тих пір, поки не виконуватимуться Мінські угоди. При цьому Макрон робить уточнення, що санкції можна усунути, якщо ситуація в Україні вимагатиме цього.

Париж поки виключає з порядку денного питання відміни санкцій: виступаючи 9 вересня 2019 р. на зустрічі міністрів оборони й закордонних справ Франції та Росії (у рамках 12-ї сесії Ради співробітництва з питань безпеки (РСПБ), міністр закордонних справ Франції Жан-Ів Ле Дріан заявив, що ще не час для цього й визначив умову, за якої будуть досягнуті конкретні результати з «українського досьє» [18]. На це міністр закордонних справ Росії С. Лавров відповів, що російська сторона розраховує на те, що нова українська влада продемонструє політичну волю та приступить до виконання Мінських зобов'язань. Тобто Росія і її колаборанти в Україні лише спостерігатимуть за виконанням Мінських угод українською стороною. Тоді про який мир і безпеку може йтися? Але французькі політики передбачили, що Крим не стане для Парижа перешкодою для покращення відносин, якщо В. Путін і В. Зеленський зможуть дійти згоди щодо припинення війни в Україні. Тобто акцентовано не на посилення тиску на Росію, а на послаблення, а то й усунення санкцій. А в інтерв'ю посла Франції в Росії Сільві Берманн в економічному додатку газети «*Courrier de Russie*» 6 червня 2019 р., яке опубліковано з нагоди Міжнародного економічного фору-

му в Санкт-Петербурзі (ПМЕФ), зазначено, що санкції не самоціль. Франція інтенсивно працює над усуненням наявних розбіжностей у межах Мінського процесу. Більше того, посол зазначила про зростання економічної співпраці між двома державами. Зокрема, у 2018 р. на полях Петербурзького міжнародного економічного форуму підписано близько п'ятдесяти угод між французькими й російськими підприємствами. Франція – лідер серед іноземних працедавців Росії, економічні та торговельні зв'язки Росії й Франції у 2018 р. активувалися більше ніж на 15 % [18]. На думку Сільві Берманн, важливим інструментом зміцнення та поглиблення франко-російського індустріального партнерства є двосторонні семінари стосовно «індустрії майбутнього», зустрічі на полях ПМЕФ, функціонування франко-російської Ради з економічного, фінансового й торговельного співробітництва. Французький дипломат особливо виділила франко-російське співробітництво в науковій галузі, наголосивши, що Франція – привілейований партнер Росії в науковій сфері, оскільки має понад 2000 спільних проєктів співробітництва [18].

Європейські аналітики (Джеймс Ніксі, Мат'є Булег із Аналітичного центру Чатем-хаус) звинувачують Е. Макрона в самонадійності, підкреслюючи, що впевненість президента Франції в тому, що він зможе знайти спосіб повернути Росію в ряд партнерів, помилкова, тому що та не хоче нікуди повертатись.

У підготовчій доповіді до щорічної Мюнхенської конференції з безпеки зазначено, що багато європейців розглядають заклики Е. Макрона до відновлення відносин із Росією як незаслужену розрядку. Вони вважають, що це суперечить тому факту, що Росія займається постійною дестабілізацією в Україні, створює загрозу ядерній стабільності, Москва постійно дискредитує й наносить шкоду західним ліберальним інститутам і цінностям, бере участь в екстериторіальних убивствах [19]. А колишній спецпредставник Держдепартаменту США в справах України Курт Волкер підкреслив, що недавно всі спостерігали, як президент Е. Макрон робив «увертюри» на адресу президента Путіна. На думку американського дипломата, це є частиною його плану посилити свою лідерську роль у Європі, особливо в той час, коли роль канцлера А. Меркель і ХДС у Німеччині знижується, а для України це створює «підвішену ситуацію» й може призвести до того, що тиск на Росію дещо зменшиться [19]. Проте посол Франції в Україні Єтьєн де Понсен запевняє Україну в тому, що немає жодних залаштункових перемовин щодо України, та українцям про це не треба турбуватися [19].

3. ВИСНОВИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Амбітні пропозиції Е. Макрона щодо реформування Європейського Союзу спрямовані на пошук шляхів розв'язання актуальних проблем і кризових явищ, із якими зіткнулася об'єднана Європа в останні роки. Однак його радикальні плани не знайшли широкої підтримки в багатьох державах-членах та інституціях ЄС. Тому, якщо йдеться про реалізацію конкретних пунктів проєкту реформування ЄС Е. Макрона, то певне втілення отримали, лише ті пропозиції, які внесені у франко-німецьку Мезебергську декларацію, тобто були підтримані Німеччиною. Також деякі ідеї французького президента були суголосні з євросоюзівськими ініціативами, які на той час уже були в розробці. Так, наприклад, пропозиція Е. Макрона побудувати європейську армію наклалася на ініціативу ЄС зі створення «Постійного структурованого співробітництва» у рамках Європейської безпекової та оборонної політики. Водночас зрозуміло, що масштабна ідея європейської армії в нинішніх умовах не може бути реалізованою.

Франко-німецька співпраця залишається й за Е. Макрона ключовою в питаннях внутрішнього розвитку ЄС і зовнішньої політики інтеграційного об'єднання. На відміну від складних питань, пов'язаних із необхідністю реформування євросони, де дві держави займають різні позиції, співпраця Німеччини та Франції у сфері оборони переживає період піднесення. Це свідчить про прагнення обох партнерів діяти спільно на міжнародній арені й працювати над зміцненням єдності ЄС.

Найбільш проблемним питанням у французько-російських відносинах залишається російська агресія проти України. Заклики Е. Макрона до нормалізації відносин із Росією не отримали широкої підтримки в ЄС і на Заході загалом, їх радше розглядають як незаслужену розрядку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рубинский, Ю., Синдеев, А. (2019). Макрон и Крамп-Карренбауэр: франко-германский диалог о будущем Европы. *Научно-аналитический вестник ИЕ РАН*, 2019, № 2, 21–25.
2. Еммануель Макрон офіційно став президентом Франції. URL: <https://www.dw.com/uk/a-38833338>
3. Рубинский, Ю. Франция: итоги и перспективы президенства Э. Макрона. URL: https://www.imemo.ru/files/File/ru/publ/2018/2018_03.pdf
4. Sorbonne speech of Emmanuel Macron. URL: <http://international.blogs.ouest-france.fr/archive/2017/09/29/macron-sorbonne-verbatim-europe-18583.html>
5. The speech delivered by M. Emmanuel Macron, President of the Republic on 27 August 2019. URL: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/the-ministry-and-its-network/news/>

ambassadors-week/ambassadors-week-edition-2018/article/speech-by-president-emmanuel-macron-ambassadors-conference-2018

6. Эксклюзивное интервью. Эммануэль Макрон: «Европа – абсолютная необходимость» (13 июля 2017 г.). URL: https://www.eurointegration.com.ua/rus/tags/macron/view_pubs/

7. Федоров, С. (2018) «План Макрона» для Европы: новый старт европейского проекта в XXI веке? *Современная Европа*, № 6, 30–39.

8. Федоров, С. Европейский проект Макрона и вопросы суверенитета. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/voprosy-natsionalnogo-suvereniteta-v-sovremennom-politicheskom-diskurse-frantsii>

9. Чернега, В. ЕС и инициатива Э. Макрона относительно «европейской армии». URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/frantsiya-i-germaniya-dialektika-sotrudnichestva-i-sopernichestva>

10. *Укрінформ*. 30.02.2020. URL: <https://www.ukrinform.ua>

11. Франко-германский тандем в 2017–2018 гг. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/franko-germanskiy-tandem-v-kontekste-evrovyborov>

12. Крістіан, Ф. Тріппе Аахенська угода – німецько-французькі весняні почуття. URL: <https://www.dw.com/uk-a-47180873>

13. Европейское сотрудничество в сфере обороны. Дипломатия Франции. URL: <https://www.diplomatie.gouv.fr/ru/politique-etrangere/securite-desarmement-et-non-proliferation/l-europe-de-la-defense>.

14. Сидоров, А. Франко-германское военно-политическое сотрудничество: «Окно возможностей» или движение по инерции? URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/franko-germanskoe-voenno-politicheskoe-sotrudnichestvo-okno-vozmozhnostey-ili-dvizhenie-po-inertsii>

15. *Укрінформ*. 23.01.2020. URL: <https://www.ukrinform.ua/>

16. *Укрінформ*. 03.07.2020. URL: <https://www.ukrinform.ua/>

17. Нарочницкая, Е. Франция и украинский конфликт URL: <http://inion.ru/ru/publishing/journals/aktualnye-problemy-evropy/arkhiv/2018-4/frantsiia-i-ukrainskii-konflikt/>

18. Сапронов, Ю. (2019). Военно-дипломатический квартал. Новая газета, 10 сентября.

19. *Укрінформ*. 27.02.2020. URL: <https://www.ukrinform.ua/>

E. MACRON'S INTERNATIONAL PROJECTS: CONCEPTS AND PRACTICAL IMPLEMENTATION

The article analyzes the content of E. Macron's proposals for EU reformation, assesses the possibility of their practical implementation and support inside the European community; moreover, the actions of the Franco-German tandem in the context of EU reformation are characterized; the peculiarities of Franco-Russian relations and the nearest prospects of their development

are clarified; the place of Ukraine in the foreign policy concepts of France at the current stage is also comprehended.

E. Macron's ambitious proposals for reforming the European Union, that include the idea of creating an EU Ministry of Finance, unifying some taxes, creating a common European army and a common defense budget, forming a pan-European agency for migrants, etc. are aimed at finding solutions to current problems and crises that a united Europe has been facing in recent years. However, such radical steps have not been widely supported in many EU Member States and institutions. Therefore, if to consider the implementation of specific points of the EU reformation project of E. Macron, only those proposals that were included in the Franco-German Mezeber Declaration, i.e., were supported by Germany, found some embodiment. Also, some of the French President's ideas coincided EU initiatives that were already under development at the time. For example, E. Macron's proposal to build a European army was superimposed on the EU's initiative to create «Permanent Structured Cooperation» in the framework of European security and defense policy. At the same time, it is clear that the large-scale idea of a European army cannot be realized in the current conditions.

Franco-German cooperation remains the main for E. Macron in the internal development of the EU and the foreign policy of the integration association. In contrast to the complex issues related to the need to reform the Eurozone where the two countries hold different positions, cooperation between Germany and France in the sphere of defense is in its prosperity. This demonstrates the desire of both partners to collaborate in the international arena and to work to strengthen the unity of the EU.

The most problematic issue in the French-Russian relations is Russian aggression against Ukraine. E. Macron's calls for normalization of relations with Russia have not found widespread support in the EU and in the West in general; they are rather seen as an undeserved detente.

Key words: E. Macron, France, EU reforms, speech by E. Macron, projects.

REFERENCES

1. Rubinskij, Ju., Sindeev, A. (2019). Makron i Kramp-Karrenbaujer: franko-germanskij dialog o budushhem Evropy. *Nauchno-analiticheskij vestnik IE RAN*, 2019, № 2, 21–25.
2. Emmanuel' Makron oficijno stav prezidentom Francii. URL: <https://www.dw.com/uk/a-38833338>
3. Rubinskij, Ju. Francija: itogi i perspektivy prezidentstva E. Makrona. URL: https://www.imemo.ru/files/File/ru/publ/2018/2018_03.pdf

4. Sorbonne speech of Emmanuel Macron. URL: <http://international.blogs.ouest-france.fr/archive/2017/09/29/macron-sorbonne-verbatim-europe-18583.html>
5. The speech delivered by M. Emmanuel Macron, President of the Republic on 27 August 2019. URL: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/the-ministry-and-its-network/news/ambassadors-week/ambassadors-week-edition-2018/article/speech-by-president-emmanuel-macron-ambassadors-conference-2018>
6. Ekskluzivnoe intervju. Jemmanujel' Makron: «Evropa – absoljutnaja neobhodimost'» (13 ijulja 2017 g.). URL: https://www.eurointegration.com.ua/rus/tags/macron/view_pubs/
7. Fedorov, S. (2018) «Plan Makrona» dlja Evropy: novyj start evropejskogo proekta v XXI veke? *Sovremennaja Evropa*, № 6, 30–39.
8. Fedorov, S. Evropejskij proekt Makrona i voprosy suvereniteta. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/voprosy-natsionalnogo-suvereniteta-v-sovremennom-politicheskom-diskurse-frantsii>
9. Chernega, V. ES i iniciativa Je. Makrona odnositel'no «evropejskoj armii». URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/frantsiya-i-germaniya-dialektika-sotrudnichestva-i-sopernichestva>
10. *Ukrinform*. 30.02.2020. URL: <https://www.ukrinform.ua>
11. Franko-germanskij tandem v 2017–2018 gg. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/franko-germanskij-tandem-v-kontekste-evrovyborov>
12. Kristian, F. Trippe Aahens'ka ugoda – nimec'ko-francuz'ki vesnjani pochutja. URL: <https://www.dw.com/uk-a-47180873>
13. Evropejskoe sotrudnichestvo v sfere oborony. Diplomacija Francii. URL: <https://www.diplomatie.gouv.fr/ru/politique-etrangere/securite-desarmement-et-non-proliferation/l-europe-de-la-defense>.
14. Sidorov, A. Franko-germanskoe voenno-politicheskoe sotrudnichestvo: «Okno vozmozhnostej» ili dvizhenie po inercii? URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/franko-germanskoe-voenno-politicheskoe-sotrudnichestvo-okno-vozmozhnostey-ili-dvizhenie-po-inertsii>
15. *Ukrinform*. 23.01.2020. URL: <https://www.ukrinform.ua/>
16. *Ukrinform*. 03.07.2020. URL: <https://www.ukrinform.ua/>
17. Narochnickaja, E. Francija i ukrainskij konflikt URL: <http://inion.ru/ru/publishing/journals/aktualnye-problemy-evropy/arkhiv/2018-4/frantsiia-i-ukrainskii-konflikt/>
18. Sapronov, Ju. (2019). Voенно-diplomaticeskij kvartet. *Novaja gazeta*, 10 sentjabrja.
19. *Ukrinform*. 27.02.2020. URL: <https://www.ukrinform.ua/>

Матеріал надійшов до редакції 11.11.2020 р.